FIK MEIJER, *DE HOND VAN ODYSSEUS. HET DIER IN DE OUDHEID.*
(ATHENAEUM – POLAK & VAN GENNIP 2009) 151 BLZ., €12,50

Grieken en Romeinen waren rare jongens. Fik Meijer weet in zijn boeken echter een beeld op te roepen van mensen die weliswaar lang geleden leefden, maar die eigenlijk helemaal niet veel anders waren dan jij en ik. Ook in dit boek weet Meijer de oudheid naar het nu te brengen door een aansprekend thema te kiezen en daar op toegankelijke wijze over te schrijven.
In de oudheid vond, door het domesticeren van dieren, een ingrijpende verandering plaats in de manier waarop mensen met dieren omgingen. Enerzijds was er de ongerepte wilde natuur, met zijn onvoorspelbare en ondoorgrondelijke kanten, anderzijds waren er dieren die je kon temmen en waar je zelfs een band mee kon opbouwen.
Dat de mensheid in die tijd nog weinig inzicht had in het gedrag van wilde beesten blijkt uit de vele beschrijvingen die terug te vinden zijn in de klassieke literatuur. Meijer vertelt deze met smaak na. Ondanks interesse voor de natuur begrepen de schrijvers er doorgaans weinig van, waardoor allerlei rare vooroordelen over bepaalde diersoorten ontstonden. Als we die nu lezen, komen ze lachwekkend over. Zo zouden leeuwen edelmoedig en sociaal zijn. Als ze sterven, beten ze in de grond en lieten ze een traan. Beren hadden innige liefdesrelaties en hyena's konden met hun linkerklauw hypnotiseren. Dolfijnen werden gezien als mensenvrienden en zelfs mensenredders. Van trekvogels dacht men dat zij 's nachts wachters aanstelden die een steentje in hun poot hielden; als zij in slaap vielen dan werd dit direct opgemerkt.
Het is niet verwonderlijk dat het raadselachtige van wilde dieren en het exotische dat hen omringde de mensen in de oudheid fascineerde. Voorts was er de behoefte om als mens te triomferen over de natuur. Dat leek een vanzelfsprekend recht. De Romeinen, die hadden bewezen te kunnen heersen over een groot rijk, vonden het logisch dat zij hun superioriteit ook lieten gelden in het vangen en tentoonstellen van ontembare beesten.
Tegelijkertijd werd de mens steeds inniger met sommige dieren, die ook goede kameraden bleken te kunnen zijn. Het meest tot de verbeelding spreekt het voorbeeld van Odysseus, waarnaar de titel van het boek verwijst. Na jaren van omzwervingen keert hij terug in zijn vaderland. In lompen gehuld, om niet geïdentificeerd te worden, is het zijn hond die hem als enige wel direct herkent. Honden waren trouwe vrienden en nuttig als waakhond en voor de jacht. Zelfs als hun baasje dood ging, bleven ze bij het dode lichaam waken tot ze zelf ook doodgingen. In gedichten werden honden dan ook veelvuldig geroemd als zachtaardig, lief, zelfs nog kostbaarder dan parels.
Ook paarden waren zeer populair. Wanneer een lievelingspaard doodging, was dit reden voor intens verdriet. Het beroemdste paard uit de oudheid is Bucephalus: het paard van Alexander de Grote. Als jonge man had Alexander hem zelf getemd. Tijdens veroveringstochten waren Alexander en Bucephalus een onafscheidelijk duo. Bij de dood van het paard verloor Alexander in zijn eigen woorden een metgezel en vriend.
Aan het einde van het boek behandelt Meijer een verhandeling van Plutarchus over de vraag of mensen betere wezens zijn dan dieren. In de oudheid was de gedachte dat de mens over de natuur kon en mocht heersen in zwang geraakt. Plutarchus stelt hier als één van de weinigen vragen bij. Vragen die vandaag de dag nog steeds relevant zijn. Uniek voor de mens acht Plutarchus zijn zucht naar luxe en decadentie. Deze zwakte zien we niet terug bij dieren en dat maakt hen eerder superieur aan de mens dan andersom. Deze interessante vraagstukken stonden ver af van de alledaagse realiteit. In die werkelijkheid was de omgang met dieren gespleten: aan de ene kant was er liefde en kameraadschap, aan de andere kant wreedheid en sadisme. Niet veel mensen hadden er moeite mee dit met elkaar te rijmen.

Marjonne Maan

